

STAVOVI PRIPADNIKA SELEFIJSKE ORIJENTACIJE U BiH O UČEŠĆU NA DEMOKRATSKIM IZBORIMA

Elvedin SUBAŠIĆ

UDK 341.485:35501(497.6)

SAŽETAK: Pitanje islamske i općenito vlasti u okviru vjerskih tekstova i predavanja tendenciozno je aktualizirano tokom agresije na BiH devedesetih godina i nakon nje, prvenstveno pojavom literature stranih autora, ali i stranih vjerskih predavača koji su dolazili u BiH kao na pogodno tlo za interpretaciju “izvornog” islama, u okviru koje se teoretiziralo i pitanje islamske vlasti. U okviru vaninstitucionalnog tumačenja islama postoje primjeri koji ukazuju da misijsko djelovanje određenih pojedinaca i grupa imaju za cilj revitalizaciju islamske vlasti u svijetu, ali i u BiH, te osporavanje legitimiteta zakona donesenih u demokratskom sistemu. U okviru ovog djelovanja, važno pitanje je aktivno i pasivno učešće u izborima.

Ključne riječi: vlast, demokratski izbori, učešće na izborima, pripadnici selefijske orijentacije u BiH

1. Uvod

Intencija rada je prikazati stavove pripadnika selefijske orijentacije u BiH, dostupnih na Internetu, o glasanju na demokratskim izborima.

Pitanje legitimiteta vlasti je jedno od važnih pitanja u povijesti muslimana, kao i odnos prema modalitetima vladavine koji nisu korišteni u vrijeme Muhammeda, a.s. Stoga, polazi se od teze da je ova tema prisutna i kod selefijskih grupacija u BiH, kako u percepciji demokratske vlasti u BiH tako i u njenom izboru. Ključno pitanje za ovaj rad jeste razmatra li se kod selefijskih grupacija glasanje na izborima u okviru akaida - islamskog vjerovanja ili druge oblasti, odnosno da li je pitanje učešća u izborima pitanje same pripadnosti islamu. Ovo implicira i pitanje njihovog odnosa prema učesnicima

u demokratskim izborima, prvenstveno prema onima koji glasaju.

Iako postoje brojne publikacije zasnovane na bosanskom jeziku, koje promoviraju tumačenja imanentna selefijskoj tendenciji, u radu se putem tekstualne analize analiziraju tumačenja ili sadržaj koji je dostupan na portalima i društvenim mrežama, zbog činjenice da je u savremenom dobu sadržaj u elektronskoj formi dostupniji široj javnosti prema kojoj je usmjeren angažman selefijskih grupacija. Također, analizom printanog sadržaja premašio bi se okvir ovoga rada.

Ograničenost ovoga rada ogleda se upravo u činjenici da se analizira samo sadržaj na Internetu, stoga se rad ne može smatrati pregledom općeg stava selefijskih grupacija o učešću ili glasanju na izborima, već

kao doprinos analizi tendencija kod selefijskog tumačenja u BiH.

Poseban izazov ovog rada jeste što se dosadašnja istraživanja u okviru Islamske zajednice u BiH o djelovanju selefijskih grupacija u BiH usredsređuju na njihovu teološku teoriju i lično i porodično pravo, a manje ili neznatno na njihovu političku i društvenu misao, stoga ovaj rad nastoji doprinijeti analizi i ovog segmenta selefijskog mišljenja i djelovanja u BiH. Primjera radi, relevantni radovi stručnjaka sabranih u zbornicima: “Islamski diskurs u Bosni i Hercegovini”, “Islamska tradicija Bošnjaka na razmeđu stoljeća: Izazovi novih tumačenja islama”, “Islamska tradicija Bošnjaka: Izvori, razvoj, perspektive”, analiziraju njihov svjetonazor prvenstveno s pozicije akaida, fikha ili kulture.

2. Selefizam ili vehabizam

Postoji ogromna diskrepancija u vezi s terminološkim određenjem fenomena novih tumačenja islama u Bosni i Hercegovini. Sintagma “nova tumačenja islama” korištena je u pripremi i realizaciji naučnog simpozija “Islamska tradicija Bošnjaka na razmeđu stoljeća: Izazovi i odgovori” koja je održana u Sarajevu 21.12.2017.¹ Pod “novim tumačenjem” podrazumijevalo se svako tumačenje islama spram oficijelnog tumačenja Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Međutim, s obzirom na dominirajući kontekst novih tumačenja na internetu, ali i na terenu putem paralelne mreže džemata, odnosno paradžemata,² pažnja naučne i šire javnosti je usmjerena prvenstveno na tumačenja koja su se svojom metodologijom, sadržajem i svjetonazorom distingvirala kao složen koncept vjerskog puritanizma, koji se u nedostatku precizne terminologije na našem jeziku naziva fundamentalizmom, vehabizmom i selefizmom. U vjerskom diskursu Islamska zajednica razlikuje i pojmove *tefīr* i *nasilni ekstremizam*, koji su analizirani u posebnoj izdanju “Analiza ideologije tefīra i nasilnog ekstremizma”.³ Međutim, dva najučestalija pojma koja se koriste pri opisu dominantnog novog

tumačenja islama su vehabizam i selefizam, s tim da se potonji značajnije koristi u naučnom diskursu.⁴

Složenost ovih pojmova se, prvenstveno, očituje kroz odsustvo vjersko-ideološke normiranosti novih tumačenja islama i njihovog institucionalnog okvira, međusobnim antagonizmima pročelnika ovih tumačenja⁵, ali i nekonzistentnosti u samodeklariranju. Pročelnici i simpatizeri ovih tumačenja se pozivaju na djela Muhameda ibn Abdulvehaba i nastoje uskladiti svoj vjerski identitet s praksom *selefī*,⁶ prve generacije muslimana, ali odbacuju (samo)deklariranje kroz pojam vehabija, ali i, na izvjestan način, kroz pojam selefija, smatrajući da ovaj termin sadrži niz negativnih konotacija.⁷

Samo definiranje nejasnog pojma vehabizam, njegovog sadržaja, u bosanskohercegovačkoj javnosti se, naročito u medijima⁸, razlikuje od slučaja do slučaja i shodno određenoj situaciji poseže se za nejasnim terminima i objašnjenjima koja dovode da se nejasno definira još nejasnijim, *obscurum per obscurius*. Bh. javnost, naročito u medijskom diskursu, prihvatila je određenje pojma vehabizam kao fenomen koji usko korespondira s jednim vidom selefizma, neotekfizirama, haridžizma, fundamentalizma, ekstremizma, terorizma, iracionalizma, destruktivizma,

antibosanstva, antievropeizma, panarabizma, sklonosti za uništavanjem, nasiljem, okrutnošću, pretjerivanjem, poligamijom, želje za teokratskom vlašću i apsolutnom teokratskom kontrolom cjelokupnog čovjekovog društvenog života. U tom kontekstu, nedostatan je broj analiza islamskih intelektualaca o učenju vjerskih grupa u BiH koje su prozване “vehabijama”: da li ove grupe u cijelosti, od duhovnih do političkih pitanja, odražavaju učenje vehabijskog pokreta iz 18. stoljeća koji je bio i jedan vid reformističkog pokreta (interesantno da se u slučaju “bosanskih vehabija” reformizam isključuje), odnosno da li nastoje, nakon školovanja u državama gdje je dominantan vehabijski utjecaj, biti produžena ruka vehabizma kao jedan ogranak neovehabija s novim staništem u Evropi, ili je posrijedi jedan poseban, domaći, evropski, oblik učenja koji se samo djelomično preklapa sa učenjem vehabijskog pokreta; postoji li ijedna organizacija koja je registrovana kao vehabijska itd.

Profesor Alibašić je u pokušaju određenja ovog termina napisao:

Jedan lični pokušaj da odredim ovaj pojam doveo me do zaključka da su osnovne karakteristike ‘vehabija’ u kontekstima u kojima se taj pojam u nas koristi

¹ “Islamska tradicija Bošnjaka na razmeđu stoljeća: izazovi i odgovori”, preuzeto sa: <https://www.preporod.com/index.php/sve-vijesti/drustvo/kultura-i-nauka/item/8668-islamska-tradicija-bosnjakana-razmeđu-stoljeća-izazovi-i-odgovori>, 16.11.2018.

² Rijaset predstavio izvještaj o razgovorima sa nelegalnim džematima, preuzeto sa: <http://www.islamskazajednica.ba/vijesti/aktuelno/23732-rijaset-predstavio-izvjestajo-razgovorima-sa-paradžematima>, 16.11.2018.

³ Vidjeti: “Analiza ideologije tefīra i nasilnog ekstremizma”, El-Kalem, Sarajevo, 2017.

⁴ O problemu terminološkog određenja ovih pojava pisao je Ahmet Alibašić u radovima: “Militantni ekstremisti: Haridžije našeg doba”, u: Alibašić, A. i Jusić, M., (ur.), Savremene muslimanske dileme, Centar za napredne studije i Centar za dijalog – Vesatija, Sarajevo,

2015.; “Nasilje u ime islama: terminološko razgraničenje”, u: *Islamska scena u BiH*, Udruženje ilmijje IZ u BiH, Sarajevo, 2011., str. 63. Dostupno na: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=af599285-79ac-a5c2-760b-715a67286d1b&groupId=252038 (09.12.2018.)

⁵ Vidjeti: “Zašto i kome smetaju selefijске daije u BiH”, preuzeto sa: <https://www.eblus-sunne.ba/index.php/ostalo/430-zasto-i-kome-smetaju-selefijске-daije-ubib-proglas-nekolicine-daija-i-studenata> (16.11.2018)

⁶ Pozivanje na selef je metodološki pristup u brojnim tekstovima, radovima i predavanjima. Kao primjer pogledati: Ersan Grahovac, “Prve generacije muslimana i obavljanje hadža”, preuzeto sa: <http://el-asr.com/tekstovi/prve-generacije-muslimana-i-obavljanje-hadza/>, 16.11.2018.; Ko su selefije i koji je njihov menhedž?, preuzeto sa: <https://>

[menhedz.com/ko-su-selefije-i-koji-je-njihov-menhedz/](https://www.menhedz.com/ko-su-selefije-i-koji-je-njihov-menhedz/). 16.11.2018.

⁷ Esmir Bašić, “Vehabizam - zamka i / li opasnost”, preuzeto sa: <http://www.num.com/vehabizam-zamka-i-li-opasnost/>, 16.11.2018.; “Vehabije? Ljudi s bradom... Mi nismo vehabije! A jeste li selefije?”, 26.12.2015., <https://www.youtube.com/watch?v=4NcyLYQ-MV4>, posjećeno 16.11.2018.

⁸ Brojni su članci o vehabijama u BiH. Kao primjer pogledati: Elameri Škrgić Mikulić, “Nauči teoriju evolucije pa je odmah zaboravi”, preuzeto sa: <http://detektor.ba/nauci-teoriju-evolucije-pa-je-odmah-zaboravi>, 16.11.2018.; Zašto je FETO u BiH teroristički pokret, a vehabije i selefije nisu?, Oslobođenje, preuzeto sa: <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/zasto-je-feto-u-bih-teroristic-ki-pokret-a-vehabije-i-selefije-nisu-392912>, 16.11.2018.

sljedeće: 1) vjerska revnost i puritanizam, 2) literalizam i nepoštivanje mezheba, 3) sklonost samoinicijativi, da ne kažemo anarhizmu u organizaciji vjerskih poslova, i 4) isključivost prema drugačijim mišljenjima, koja ponekad graniči sa njihovim anatemisanjem. Neki bi ovdje dodali i nasilje, ali to nije tačno za većinu 'vehabija', kao što ćemo vidjeti.⁹

Drugi termin, selefizam, koji je prisutan i u naučnoj literaturi, također nije dovoljno analiziran, što tvrdi i akademik Rešid Hafizović.

Kako živimo u vrijeme u kome se sve zloupotrebljava, pa i najranija tradicija i oni segmenti koji su u njoj najsvetiji, svjedoci smo jedne pojave u BiH koja se pokušava definirati kao neka vrsta selefističkog pokreta koji više nema toliko predznak religijskog nego ideološkog. Dakle, to je jedan pokret koji čak pokazuje neke svoje izrazito militantne navike, pokret što se skriva iza jednog naslova koji se odnosi na prve dvije ili tri uzorite generacije muslimana. skrivajući se pod tim naslovom oni zapravo pokušavaju promicati neke potpuno druge sadržaje i metode borbe koji nemaju ničega zajedničkog sa islamom i sa prvim generacijama muslimana. O tome se u Bosni tek počinje govoriti, no još nemamo potpunu definiciju niti imamo puni sadržinski opseg te pojave koja ovdje iz dana u dan poprima sve jasnije konture.¹⁰

Prema mišljenju reisu-l-uleme Huseina ef. Kavazovića, selefizam čak nije ni tumačenje islama, već pokret.

“Selefizam je sve manje oblik tumačenja islama, a sve više politički pokret nastao na prostorima Indije i Bliskog istoka, pod udarima kolonijalizma.”¹¹

Mišljenja smo da bi sadržinski opseg pojma puritanizam ili puritanizam kod muslimana bio najadekvatniji za ovaj fenomen novih tumačenja islama u BiH, međutim s obzirom na neznatnu literaturu koja upotrebljava ovaj termin,¹² u radu se koristi pojam selefizam i njegovi derivati, kao termin koji je prisutan u brojnim izdanjima Islamske zajednice u BiH i naučnim publikacijama na bosanskom jeziku.

Tako, primjera radi, Nedim Begović u svom radu pod pojmom selefizam smatra “pokret u Arabiji koji se razvio u 18. stoljeću i koji zagovara reformu muslimanskih društava kroz restauraciju naslijeđa prve tri generacije muslimana (es-selefu-s-salih)”.¹³

Ovaj svojevrsni uvod je, nadati se, dovoljan kako bi se naznačio podrazumijevajući kontekst ovog termina u ovom radu, jer prihvatanje ove terminološke distinkcije ne znači nikako ograničenje ovog termina i odricanje od njega kroz prihvatanje ekskluziviteta jedne grupacije nad njim, kojeg su koristili i vjerski reformatori, poput Muhameda Abduh i drugih, s čijim nekim stavovima današnje selefističke grupacije se ne bi složile.

3. Analizirani sadržaj

Za javnu interpretaciju islama van institucija Islamske zajednice najviše se koriste internetske stranice/portali, te

društvene mreže. Kada je riječ o sadržaju portala selefističke orijentacije skoro svi nastoje obuhvatiti brojne islamske znanosti pa su prisutne rubrike: Kur'an, tefsir, hadis, fikh itd. Za ove portale je karakteristična terminologija koja bi mogla biti i njihov identifikacijski faktor na Internetu. Primjera radi, pretragom pojmova: da'wa, bid'at, menhedž ili akida rezultati pretrage će voditi upravo na ove portale. U većini slučajeva identitet vlasnika i urednika ovih portala je skriven od javnosti.

Pri odabiru relevantnih adresa za analizu sadržaja u ovom radu korištena je trenutno jedina dostupna analiza o najposjećenijim ili najaktivnijim portalima i kanalima društvenih mreža selefističke orijentacije u BiH.¹⁴ Naravno, kada je riječ o portalima koji promoviraju selefističko tumačenje islama potrebna je ozbiljnija analiza sadržaja, kako bi se napravila diferencijacija i relevantna klasifikacija te tačno utvrdile njihove ideološke tendencije i differetna specifična poput ideologije tekfira.¹⁵ S tim u vezi, analiziran je relevantan sadržaj za temu pronađen među prvih deset najposjećenijih portala selefističke orijentacije, iako postoje i druge stranice i kanali društvenih mreža sa sadržajem o ovoj temi, te predavanja i članci selefističkih aktivista koji su saradnici ovih stranica.¹⁶

4. Demokracija i islamska vlast

Iako je već pojavom dvojnog hila-feta u sedmom stoljeću, neformalnom polarizacijom vjerskog i političkog

⁹ Ahmet Alibašić, “Militantni ekstremisti: Haridžije našeg doba”, u: Alibašić, A. i Jusić, M., (ur.), *Savremene muslimanske dileme*, Centar za napredne studije i Centar za dijalog – Vesatija, Sarajevo, 2015. str. 368.

¹⁰ “Ko su sljedbenici selefija u BiH?: Intervju s prof. dr. Rešidom Hafizovićem”, Deutsche Welle, preuzeto sa: <https://www.dw.com/bs/ko-su-sljedbenici-selefija-u-bih/a-3853886>, 16.11.20018

¹¹ Snježana Mulić-Softić, “Reis Kavazović: Zabrinutost zbog zloupotrebe islama i njegovog učenja. Intervju s reisu-l-ulemom Huseinom ef. Kavazovićem”, *Al Jazeera*, preuzeto sa: [http://balkans.aljazeera.net/vijesti/reis-kavazovic-zabrinutost-zbog-zloupotrebe-](http://balkans.aljazeera.net/vijesti/reis-kavazovic-zabrinutost-zbog-zloupotrebe-islama-i-njegovog-ucenja)

-islama-i-njegovog-ucenja, 16.11.2018.

¹² Vidjeti npr.: Adnan Silajdžić, *Muslimani u traganju za identitetom*, Fakultet islamskih nauka i El-Kalem, Sarajevo, 2006.

¹³ Nedim Begović, “Karakteristične teme selefističkog diskursa u Bosni i Hercegovini”, u: *Islamska tradicija Bošnjaka na razmeđu stoljeća: Izazovi novih tumačenja islama*, Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka, Sarajevo, 2018., str. 130.

¹⁴ Vidjeti: Hikmet Karčić i Elvedin Subašić: “Vaninstitucionalno tumačenje islama u BiH”, u: Duranović, E. i Ljevaković S., *Islamska tradicija Bošnjaka na razmeđu stoljeća: Izazovi novih tumačenja islama*, Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka, Sarajevo, 2018., str. 149.

¹⁵ U ranijim radovima, poput “Neotekfirijska ideologija među muslimanima Balkana” autora Mirnesa Kovača objavljenog 2009. godine u Islamskim informativnim novinama Preporod i doktorskog rada Amne Hadžikadunić-Bukvić “Pojava tekfira u Bosni i Hercegovini; uzroci, pojava i preventiva”, identificirane su stranice koje su promovirale ideologiju tekfira. Međutim, danas su neke od tih stranica, poput www.kelimetulhaqq.com i www.suzazatewhidom.com, zatvorene.

¹⁶ Primjera radi: Šejh Samir Avdić, “Šta kaže 'ulema o glasanju”, 31.03.2013., preuzeto sa: <https://www.youtube.com/watch?v=A1FwhoEihIg> (18.12.2018.,)

kod Emevija, kao i iskustvom kolonijalizma pitanje legitimne vlasti kod muslimana bilo važno političko pitanje, tek ukidanjem hilafeta 1924. godine muslimani su doživjeli traumatično iskustvo nestanka koncepta islamske vlasti, što je omogućilo različita tumačenja o političkim konceptima. Ovo nije značilo nestanak simbioze politike i islama, ali na teorijskoj ravni muslimani su, prvenstveno muslimanski intelektualci, otvorili niz pitanja o ustrojstvu muslimanskih država.

Desetljećima su aktualne teme o izvoru suvereniteta, poziciji Šerijata, odnosu religije i politike: politizacija religije i sakralizacija politike, argumentacija političkog pluralizma i sekularizma itd.

Debate o izvoru suvereniteta i odnosa muslimana prema vlasti najviše je ostavilo traga na bosanskohercegovačke muslimane odlaskom Osmanske države,¹⁷ kada su bile aktualne rasprave uleme o ostanku muslimana pod neislamskom vlašću, koje su rezultirale risalama i fetvama.¹⁸ Kasnije su se pitanja o odnosu muslimana prema neislamskoj vlasti aktualizirale samo u okviru teorija vjerskih tekstova. Iako su se nastojali određeni tekstovi dovesti u vezu sa željom muslimana u BiH da žele islamsku državu, poput djela *Islamska deklaracija* Alije Izetbegovića, nema validnih pokazatelja da je muslimanska javnost bila posvećena ovoj ideji ili bilo kakvoj islamizaciji društva, naročito politike.

Pitanje islamske vlasti je naročito aktualizirano tokom agresije na BiH i nakon nje devedesetih godina, prvenstveno pojavom literature o ovoj temi stranih autora, ali i stranih predavača

koji su dolazili u BiH kao pogodno tlo za interpretaciju "izvornog" islama, u okviru koje se teoretiziralo i pitanje islamske vlasti.¹⁹ Fizičko i psihološko iskustvo agresije i genocida te primjeri iz povijesti islama, u okviru predavanja i literature kako institucija Islamske zajednice tako i vaninstitucionalnog tumačenja, projicirali su u svijesti muslimana sliku o islamskoj vlasti, koju su ilustrativni primjeri pravednosti halife Omera, r.a. ili znanosti slavnih učenjaka na koje se ugledala Evropa činili idealnom, prvenstveno u pogledu pravde i pravičnosti.

Od agresije na BiH do danas teme o islamskoj vlasti su konstitutivni element moralno-didaktičke literature i djelovanja Islamske zajednice i nisu instrumentalizirane u izgradnji teorije novog društvenog poretka i vlasti zasnovane na islamskim principima. Ovo ne podrazumijeva odricanje od Šerijata, već prihvatanje realnosti demokratije i političkog pluralističkog sistema.²⁰ S druge strane, u okviru vaninstitucionalnog tumačenja islama postoje primjeri koji ukazuju da misijsko djelovanje određenih pojedinaca i grupa imaju za cilj revitalizaciju islamske vlasti u svijetu, ali i u BiH, te osporavanje legitimiteta zakona donesenih u demokratskom sistemu. U okviru ovog djelovanja, važno pitanje je aktivno i pasivno učešće u izborima.

Shodno dostupnom sadržaju na Internetu, kod grupacija selefijskog usmjerenja mogu se primijetiti dva dominantna stava o učešću u izboru vlasti, te tako i o glasanju. Naravno, ovo ne znači potpuni uvid u mišljenje selefijskih grupacija, koje se razlikuju po svojim uvjerenjima i metodama,

već samo prikaz određenih tendencija. Primjera radi, popularan predavač i šerijatski konsultant na Internetu Zijad Ljakić smatra suviše liberalnim stranice minber.ba i saff.ba²¹, kao i predavače i autore ovih stranica. Ljakić je bio jedan od potpisnika proglašenja "Zašto i kome smetaju selefijske daije u BiH", sa slijedećim predavačima: Nihad Ljakić, Jakub Alagić, Zijad Ljakić, Abdulmelik Bašić, Tarik Beganović, Amir I. Smajić, Jasmin Durić, Adnan Fetić, Midhat Bašić i Adnan I. Muratović.²²

5. Prvi stav: Dozvoljenost glasanja na izborima

Tekst "Propis izlaska na glasanje i učestvovanja na izborima"²³ je odgovor Zijada Ljakića na pitanje o dozvoli glasanja u BiH i aktivnog učešća u nekoj stranci. Autor Ljakić je u uvodnom dijelu odgovora prvo klasificirao pitanje.

Pitanje izbora i glasanja potpada i ubraja se u pitanja šerijatske politike (sijase šer'iyye) i fikhskih propisa vezanih za izabiranje halife (vladara ili namjesnika muslimana), kao i šartove, ovlasti i obaveze halife ili vladara muslimana (el-ahkamus-sultaniye) i ostalih nižih nosioca vlasti. A to znači da pitanje izbora i glasanja nije čisto akidetska mes'ela, kako to tumače oni koji pretjeruju u tekfiru, osim onoliko koliko je i svako drugo fikhsko pitanje vezano za akidu.²⁴

Nakon objašnjenja da nije riječ o pitanju iz oblasti vjerovanja, već iz oblasti šerijatske politike, autor je predstavio stavove islamskih učenjaka u svijetu o učešću muslimana u demokratskim izborima, pri čemu

¹⁷ Fikret Karčić, *Bošnjaci i izazovi modernosti*, El-Kalem, Sarajevo, 2004., str. 12.

¹⁸ Vidjeti: Osman Lavić i Mustafa Spahić, *Reis Mehmed Teufik Efendija Azabagić*, Dobra knjiga, Sarajevo, 213.

¹⁹ Muharem Omerdić, "Pojava novog tumačenja islama u Bosni i Hercegovini 1995–2010: historijski kontekst", u: Duranović, E. i Ljevaković S., *Islamska tradicija Bošnjaka na razmeđu stoljeća: Izazovi novih tumačenja islama*, Institut

za islamsku tradiciju Bošnjaka, Sarajevo, 2018., str. 82–83

²⁰ Enes Ljevaković, "Diskusija", u: Mehmedalija Hadžić, ur., *Islamska tradicija Bošnjaka: izvori, razvoj, perspektive* (zbornik radova), Rijaset IZ u BiH, Sarajevo, 2007., str. 516.

²¹ Vidjeti: <https://putvjernika.com/forums/topic/zijad-ljakic-o-dawetskom-braku-saffa-i-minbera/> (12.9.2017.)

²² "Zašto i kome smetaju selefijske daije

u BiH, preuzeto sa: <https://www.ehklus-sunne.ba/index.php/ostalo/430-zasto-i-kome-smetaju-selefijske-daije-u-bih-proglasnekolocine-daija-i-studenata> (12.12.2018)

²³ "Propis izlaska na glasanje i učestvovanja na izborima", preuzeto sa: <http://www.ehklus-sunne.ba/index.php/savremena-pitanja-aktuelno/203-propis-izlaska-na-glasanje-i-ucestvovanja-na-izborima> (12.12.2018)

²⁴ Ibid.

je napravio distinkciju između izbora predstavnika vlasti u muslimanskim državama i izbora u nemuslimanskim državama. Kada je riječ o izborima u muslimanskim državama, gdje bi politički predstavnici vodili državu shodno šerijatskim propisima, prema prvom mišljenju nema smetnje da muslimani učestvuju u ovim izborima, te tako i glasaju na njima, drugo mišljenje ne dozvoljava glasanje po uzoru na Zapadne zemlje, a treće mišljenje, koje je prema Ljakiću pretjerivanje, jeste mišljenje autora koji izbor i glasanje svrstavaju u djela nevjerovanja, kufra i širka, među kojima su i oni "koji ovo smatraju djelom koje vodi u kufr i širk i pomaže ga".²⁵

Ljakić navodi tri stava muslimanskih učenjaka i kada je riječ o glasanju u nemuslimanskim državama, odnosno gdje je prisutan politički pluralizam različitih svjetonazora i ideoloških tendencija. Prema prvom stavu ovaj tip izbora vlasti je dozvoljen, bez obzira je li riječ o glasanju za nemuslimana ili muslimana. Prema Ljakiću ovo je stav većine savremenih učenjaka, poput šejhova Bin Baza, Albanija, Ibn 'Usejmina, Abdurrahman es-Sa'dija, Abdullaha Džibrina, Abdurrahmana el-Berraka, Abdurrahmana el-Mahmuda, Abdulmuhsina ez-Zamila, Mensura es-Simarija, Nasira el-'Umera itd.

Ukratko, argumentacija prvog stava temelji se na pravilu umanjivanja zla i nereda, odnosno šerijatskog pravila da se izabere manje zlo od dva neminovna. Prema drugom, izbori su zabranjeni te se i aktivni ili pasivni učesnik u izborima treba smatrati nevjernikom, dok prema trećem mišljenju ovaj tip izbora je zabranjen, ali učesnici u izbornom procesu nisu nevjernici.

Analizirajući stavove učenjaka autor Ljakić je donio svoj zaključak, kao odgovor na pitanje:

Radžih (odabrano) mišljenje je ono na čemu je velika većina

savremenih učenjaka, tj. prvi stav učenjaka - dozvoljava učestvovanja muslimana u glasanju u kjafirskim zemljama. Jer argumenti ovog stava su jači i ubjedljiviji od argumenata onih koji zabranjuju, a Allah zna najbolje.²⁶

Ljakić govori o dozvoljenosti u kontekstu stava da musliman ne smatra da su ponuđeni zakoni bolji od Šerijata. U suprotnom, ako bi smatrao da su oni bolji, on bi počinio širk.

Drugi tekst "Da li je dozvoljeno glasanje na demokratskim izborima", koji se direktno bavi pitanjem aktivnog i pasivnog učešća u izborima, jeste još jedan odgovor Zijada Ljakića na stranici n-um.com.²⁷ Ljakić u ovom odgovoru deciznije iznosi svoj stav o samom procesu glasanja čak i kada se bira muslimanska vlast. Navodi tri stava muslimanskih učenjaka o demokratskim izborima u muslimanskoj državi.

Prema prvom stavu, kojeg i on odbacuje, jeste da je biranje muslimanske vlasti na ovaj način nevjerstvo. Drugi stav dozvoljava demokratski proces i nastoji se argumentirati Šerijatom. Ljakić smatra pogrešnim dovođenje demokratije u vezu s islamom, a kao negativan primjer navodi aktivnosti pokreta Ihvanu-l-muslimin, koji prihvata pluralizam različitih mišljenja.

Ova "širina" u davetskom radu garantuje zblizavanje sa ekstremnim novotarima, tako da su redovi džemata često bili popunjeni sufijama, šijama i ostalim novotarima, čak šta više ulazi se u savez sa sekularističko-ateističkim strankama a desi se i da kršćani budu članovi političke stranke samog džemata... Dokaz sa kojim dokazuju propisanost izbora i glasanja bi bio prihvatljiv da su nam Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ashabi ili selef ovog Ummeta tako protumačili te tekstove ili u praksi primjenili. Međutim, ono što se ne može negirati je da su kolonijalisti donijeli u islamske zemlje ovaj novi

sistem izabiranja vlasti a koji je u mnogim stvarima oprečan šerijatskom.

Treći stav kojeg Ljakić navodi, kao sredinu između prethodna dva, jeste dozvoljenost glasanja ako je u pitanju nužnost. U okviru ovog trećeg stava on razlikuje glasanje u muslimanskim državama od demokratskih procesa u nemuslimanskim državama.

Kada je riječ o glasanju u muslimanskim državama, Ljakić smatra navodi argumente prema kojima je ovaj način izbora oprečan Šerijatu i zdravoj pameti.

...što određivanje kandidata počiva na čisto materijalnoj osnovi čiji su izvori ljudska strast; u stvarnosti narod nema pravo izbora predsjednika nego izbor jednog od dvojice kandidata koje nije izabrao narod; izbor kandidata je zasnovan na medijskoj propagandi, pa čija bude jača on je pobjednik; izbore i glasanje određuje mnoštvo glasova koji dolaze od različitih nivoa ljudi gdje se izjednačuje glas između pametnih i glupih, učenih i neznalica, žena i ljudi...²⁸

Stoga, zaključak jeste da je "šerijatski status organizovanja izbora i glasanja zabrana, to je novi umetnuti sistem izabiranja vlasti koji je batil". Kada je riječ o glasanju muslimana u nemuslimanskim državama, Ljakić smatra da se primjenjuje princip umanjivanja zla i nereda, te se u tom kontekstu muslimanima dozvoljava glasanje na izborima. Još jedna razlika ovog odgovora od ranije analiziranog sa stranice ehlu-sunne.ba jeste što Ljakić aktualizira instituciju idžtihada i smatra je obavezom svakog muslimana, a ne islamskih pravnička, odnosno preporučuje čitaocima primjenjivanje idžtihada bez ikakvog uvjetovanja.

Stav da je glasanje dozvoljeno i da je stvar idžtihada svakog muslimana treba posmatrati kao nužno zlo, a ne da daije, davetska udruženja i organizacije trebaju svoje aktivnosti preusmjeriti prema pozivanju braće na glasanje za neku od stranaka, ili praviti saveze sa nekom od stranaka, učestvovati na predizbornoj kampanji, pozivati

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid.

²⁷ "Da li je dozvoljeno glasanje na demokratskim izborima", preuzeto sa: <http://www.n-um.com/85-da-li-je-dozvoljeno-glasanje-na-demokratskim-izborima/> (12.12.2018.)

²⁸ Ibid.

predstavnik stranaka da drže govore na davetskim skupovima i slično, jer će ih takav rad odvesti na klizav teren i prisilit ih da čine iste greške koje čini džemat Ihvanul-muslimin.²⁹

Isti, bezuvjetni idžtihad, nalazio se i u odgovoru na internetskoj stranici časopisa *Asr*, koji je spomenuo Fikret Karčić u svom jednom izlaganju.³⁰ I prema ovom odgovoru glasanje na izborima je "nužno zlo".³¹

Još jedno pitanje koje je izazvalo interes selefijskih krugova jeste pitanje o podršci muftiji Muameru Zukorliću na izborima u Republici Srbiji. Odgovor Zijada Ljakića se svodi na već ranije navedeno, to jeste da je dozvoljeno glasanje kao biranje nužnog zla.

Tako Ljakić piše: "Običnim muslimanima je dozvoljeno glasati na izborima unutar kjadirske države za onog kandidata ili onu stranku za koje procijene da je u njihovom izboru najveća korist za Islam i muslimane te države, a muslimani koji uopće ne glasaju u tome nemaju grijeha."³²

Kandidaturu Muamera Zukorlića podržali su i Dževad Gološ i Safet Kuduzović.³³

Iako cilj ovoga rada nije usporedba stavova autora selefijske orijentacije sa stavovima Islamske zajednice u BiH o glasanju i izborima, spomenimo samo da Islamska zajednica smatra izlazak na izbore obavezom muslimana.³⁴ S druge strane, Islamska zajednica je prihvatila ustrojstvo svojih institucija koje je bliže demokratskim izborima.

U okviru dozvoljenosti učešća na demokratskim izborima, još jedan selefijski autoritet³⁵ Safet Kuduzović dao je svoje mišljenje prema kojem glasanje nije pitanje vjerovanja, "imana ili kufra, već pitanje idžtihada, to je pitanje fikhske prirode koliko i akaida".³⁶ Prema njemu, glasanje je nužnost koju nameću društvene okolnosti. Kritikujući osobe koje suviše pažnje posvećuju ovom pitanju, Kuduzović priznaje da je ovo pitanje jedno od aktualnih, koje pravi razdor među muslimanima selefijske orijentacije, jer se nakon pozdrava postavljaju

pitanja o stavu prema izborima: "Pojava se momci koji naprave da je to aslu-d-din, da je to osnova vjere... Pazite, braćo, ovo je ovako na terenu."³⁷

6. Drugi stav: Zabrana učešća na izborima

Drugi stav jeste da je zabranjeno učestvovanje u demokratskom izborom procesu. Ovaj stav se promiče u tekstovima, odgovorima i predavanjima na stranici putvjernika.com i mišljenju aktivista koji su saradnici ove stranice. Riječ je o stranici koju neki smatraju izvorom ideja tekfira i ekstremizma. Zijad Ljakić je u jednom tekstu implicirao elemente tekfira kod aktivista okupljenih oko ove stranice, na što je uredništvo reagiralo negirajući to.³⁸ Također, u jednom od tekstova uredništvo pojašnjava da ne smatra Islamsku zajednicu tagutskom ili nevjerničkom.³⁹ Autori ove stranice podržavaju aktiviste poput Nusreta Imamovića⁴⁰, koji je jedan od optuženih za širenje ideologije tekfira i ekstremizma u BiH, a trenutno se

²⁹ Ibid.

³⁰ Fikret Karčić, "Alternativne muslimanske grupe između šerijata i sekularnog prava", u: *Islamska scena u BiH*, Udruženje ilmijje IZ u BiH, Sarajevo, 2011., str. 63. Dostupno na: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=af599285-79ac-a5c2-760b-715a67286d1b&groupId=252038 (12.12.2018.)

³¹ Pitanje i odgovor nisu više dostupni, kao i većina pitanja i odgovora na stranici www.el-asr.com. Putem servisa web.archive.org moguće je pronaći da je ovo pitanje bilo dostupno javnosti 2011. godine.

³² "Popis glasanja za muftiju", preuzeto sa: http://www.zijad-ljakic.com/index.php?option=com_content&view=article&id=363:propis-glasanja-za-muftiju&catid=87:savremena-pitanja&Itemid=94 (12.12.2018.)

³³ "Hfz. Dževad Gološ, Zijad Ljakić i Safet Kuduzović podržali Muamera Zukorlića", preuzeto sa: <https://ikcp.me/pouke-i-poruke/hfz-dzevad-golos-zijad-ljakic-i-safet-kuduzovic-podrzali-muamera-zukorlica/> (13.12.2018.)

³⁴ Kao jedan od primjera vidjeti posljednju zvaničnu hutbu o općim izborima u BiH, koja je dostupna na: www.islamskazajednica.ba/vijesti/mina-vijesti/27157-danasnja-hutba-u-begovoj-dzami-posvecena-predstojecim-izborimahutba-prvog-imam-hatiba-begove-dzami-05-oktobar-2018 (12.12.2018.)

³⁵ Osobe koje selefijski krugovi smatraju ispravnim domaćim vjerskim autoritetima, odnosno predavačima/dajama i učenjacima, i čija se imena pojavljuju na brojnim stranicama jesu bivši studenti uglavnom iz Saudijske Arabije i Jordana: Safet Kuduzović, Adnan Mrkonjić, Abdusamed Bušatlić, Samir Avdić, Semir Imamović, Dževad Gološ, Elvedin Pezić, Hajrudin Ahmetović itd. Koristan pregled imena vjerskih autoriteta na ovim stranicama moguće je pronaći na spisku članova redakcije stranice minber.ba, printanog časopisa *El-Asr* i nastavnog osoblja online-škole Minber Academy: dr. Safet Kuduzović, dr. Hakija Kanurić, mr. Adnan Mrkonjić, mr. Elvedin Pezić, mr. Osman Smajlović, mr. Fahret Kadrić, mr. Rusmir Čoković, Ismir Karaga, Abdulvaris Ribo, Enes Julardžija, Hajrudin Ahmetović, Smail Handžić, Harmin Suljić, hfz. Bilal Derišić, hfz. Muharem Bajrić, hfz. Almir Kapić, Abdullah Mujić, Mithad Čeman,

Dževdet Mujović, Selmir Hadžić, Amir Durmić, Adnan Maglić, Nevad Alijagić, dr. Hakija Kanurić, mr. Osman Smajlović, Amir Smajlić, hfz. Hasan Stranjac, Halil ef. Makić, Abdullah Nasup, hafiz mr. Muhammed Fadil Porča, Adnan Nišić, Munir Zahirović, Nazif Subašić, Muhamed Ikanović, Admir Husić.

³⁶ Safet Kuduzović, "Mr. Safet Kuduzović: Propis izbora i glasanja - Ovo li je argument, dokaz, menhedz ehl sunneta, 28.4.2013.", <https://www.youtube.com/watch?v=wN-EyZoDUxc>, posjećeno 12.12.2018.

³⁷ Ibid.

³⁸ "Pomaganje nevjernika protiv vjernika", preuzeto sa: <https://putvjernika.com/pomaganje-nevjernika-protiv-vjernika/> (13.12.2018)

³⁹ "Odgovor na proročanstva tekfir nostradamusa (pojašnjenje stavova portala Put vjernika)", preuzeto sa: <https://putvjernika.com/odgovor-na-prorocanstva-tekfir-nostradamusa-pojasnjenje-stavova-portala-put-vjernika/> (13.12.2018.)

⁴⁰ Ebu Abdur-Rahman El-Balkani, "Selefijska dava po okusu Islamske zajednice", preuzeto sa: <https://putvjernika.com/selefijska-dava-po-okusu-islamske-zajednice/> (13.12.2018.)

nalazi na sirijskim ratištima. Jedan od autora je i predavač Idriz Bilbani, koji odbacuje ideju tekfira, ali različiti selefijski krugovi ga smatraju ekstremistom i zagovornikom tekfira.⁴¹

Stoga, ova stranica, kao jedna od najposjećenijih stranica vjerskog karaktera u Bosni i Hercegovini, može se izostaviti u ovoj analizi, ako se uzme u obzir distanciranje drugih selefijskih krugova od nje. S druge strane, može se smatrati i selefijskom stranicom u okviru šireg shvaćanja pojma selefizam, te ako se uzme u obzir samodeklariranje njenih aktivista kao selefija, koji priznaju postojanje tekfira u Bosni i Hercegovini i detektuju ga kod drugih aktivista, poput Ebu Muhameda tj. Nedžada Balkana, s kojim se ne slažu.

Na stranici putvjernika.com moguće je naći nekoliko tekstova, predavanja, komentara ili odgovora na pitanje, koji se direktno bave elementima demokratije i izbornog procesa u demokratskim i muslimanskim društvima.

Prva razlika koja se uočava spram prethodnog stava jeste da glasanje i općenito izbori nisu samo pitanje šerijatske politike ili fikhska mesela, već je riječ o akaidskom pitanju.⁴² Druga razlika ogleda se u mišljenju da oni koji glasaju snose odgovornost. Predavanja i tekstovi autora na ovoj stranici, među kojima su i priređeni tekstovi stranih autora, o političkoj participaciji i glasanju mogu izgledati kontradiktorni zbog brojnih uvjeta koji se postavljaju da bi se neko mogao proglasiti nevjernikom: da li glasač poznaje dovoljno situaciju, da li političar podržava zakone, predstavlja

li politički koncept nevjerovanje itd. Međutim, osnova ovog stava jeste da demokratski zakoni i izborni proces u većini slučajeva oslikavaju nevjerovanje, da ih je zabranjeno podržavati, te da političar može i ne mora biti prozvan nevjernikom, dok je onaj koji glasa grješnik.

U odgovoru, naslovljenom kao "El-Albani o glasanju za nevjerničku stranku sa najmanje zla", na pitanje o glasanju u Americi" navodi se da je glasanje za nemuslimansku stranku praktični savez s nevjernicima.⁴³ U tekstu "Nenadmašan govor o koristima i štetama glasanja i ulaska u parlament", koji je zapravo dio iz knjige autora Ahmeda el-Halidija, navodi se da "ulazak u demokratiju vodi ka dodatnom kufuru, borbi protiv Allahova šerijata, i ismijavanju sa njim u cjelini."⁴⁴ Dovodeći u vezu izbore sa šerijatskim principom umanjivanja štete i nereda i izborom između dva zla El-Halidi zaključuje:

Sve što se može reći od ostvarenja pojedinih koristi putem demokratije i glasanja je da sve te koristi ostaju djelimične ili pretpostavljajuće i kada se poredi sa nekim od ovih velikih šteta ne mogu se uzeti u obzir, a kako tek onda kada se u obzir uzmu sve štete. Onaj ko pravednim okom promotri ovo što je spomenuto postat će mu jasna neispravnost ovog tagutskog puta i njegova potpuna udaljenost od Allahovog dina.⁴⁵

U osvrtu na argumentaciju dozvole glasanja po principu nužnosti i biranja manjeg zla, na ovoj stranici se navodi slijedeći primjer: "Kada neko pokušava da primjeni ovaj princip na

ovu situaciju, to je slično onome ko pije alkohol po sljedećem scenariju: 'Brat pozove brata u svoju kuću. Tamo mu ponudi dvije čaše alkohola, jednu sa 50% alkohola i drugu sa 25% alkohola. Ovaj odabere ovu drugu'.⁴⁶

Jedan od aktivista Idriz Bilibani, čija se predavanja mogu naći na ovoj i na drugim stranicama i društvenim mrežama, smatra stranke nevjerničkim, ali ne proglašava po automatizmu nevjernicima osobe koje se nalaze u tim strankama. Prema njemu, pozivajući se na strane autoritete u vjeri, izborni proces i učešće u njemu je nedozvoljeno.⁴⁷ Bilibani izbjegava decidno proglasiti glasače nevjernicima, već radije govori kako je glasanje beskorisno.⁴⁸

Bilibani pravi razliku između onoga koji ulazi u parlament i onoga koji glasa, odnosno političara i glasača. Ulaskom u parlament osoba je podređena principima demokratije, oko čijeg statusa – kufra se ulema ne razilazi, mora poštivati laičke zakone što je kufr, propisuju zakone i mora sjediti s nevjernicima koji se ismijavaju sa Šerijatom. Tumačeći ajet o napuštanju društva koje ispoljava nevjerovanje, Bilibani se poziva na unuka Muhammeda ibn Abdulvehaba, prema kojem osoba koja ne napusti takvo društvo postaje nevjernikom. Glasanje za određeni zakon, u cilju koristi za širu muslimansku zajednicu, jednako je poštivanju božanstava Lata i Menata u vrijeme Poslanika, a.s.⁴⁹ Međutim, Bilibani smatra da se ne mogu svi političari nazvati nevjernicima, jer je potreban detaljniji uvid u njihove stavove te je moguće da

⁴¹ "Mesdžidi razdora i smutnje", preuzeto sa: <http://www.islamskazajednica.ba/aktuelno-arhiva/9153-mesdidi-razdora-i-smutnje> (13.12.2018.)

⁴² "Odgovor na proročanstva tekfir nostradamusa (pojašnjenje stavova portala Put vjernika)", preuzeto sa: <https://putvjernika.com/odgovor-na-prorocanstva-tekfir-nostradamusa-pojasnjenje-stavova-portala-put-vjernika/> (13.12.2018.)

⁴³ "El-Albani o glasanju za nevjerničku stranku sa najmanje zla", preuzeto sa: <https://putvjernika.com/el-albani-o->

[glasjanju-za-nevjernicku-stranku-sa-najmanje-zla/](https://putvjernika.com/el-albani-o-glasanju-za-nevjernicku-stranku-sa-najmanje-zla/) (13.12.2018)

⁴⁴ "Nenadmašan govor o koristima i štetama glasanja i ulaska u parlament", preuzeto sa: <https://putvjernika.com/nenadmasan-govor-o-koristima-i-stetama-glasanja-i-ulaska-u-parlament/> (13.12.2018)

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ "Druga šubha u pogledu propisa o demokratiji: 'Bira se manja od dvije štete'", preuzeto sa: <https://putvjernika.com/glasanje-na-izborima-druga-subha/> (13.12.2018.)

⁴⁷ Šejh Mr. Idriz Bilibani, "Kakav je propis

demokratskih izbora u BiH?", 14.12.2015., preuzeto sa: <https://www.youtube.com/watch?v=hOM4e9rMLnA> (13.12.2018.)

⁴⁸ "Odgovor Zijadu Ljakiću u vezi glasanja i ulaska u parlament - Idriz Bilibani i Ebu Idriz", 14.12.2015., preuzeto sa: https://www.youtube.com/watch?v=KcKZO_rafR0 (13.12.2018.)

⁴⁹ "Odgovor Zijadu Ljakiću u vezi glasanja i ulaska u parlament - Idriz Bilibani i Ebu Idriz", 14.12.2015., preuzeto sa: https://www.youtube.com/watch?v=KcKZO_rafR0 (13.12.2018.)

se parlamentarac, odnosno aktivni učesnik u donošenju zakona, nije zakleo na vjernost ovim zakonima i ne slaže se s njima, te je u tom slučaju on novotar i grješnik. Na sličan način svoj stav objašnjava i uredništvo portala putvjernika.com.⁵⁰ S druge strane, osoba koja glasa je grješnik, osim ako ne dokaže svoje nevjerovanje kao ideološkim podržavanjem nekog političkog sistema.⁵¹ Kada govori o izborima, Bilibani smatra da ovaj vid izbora nije bio poznat u vrijeme Poslanika, a.s. niti ashaba.

7. Politika i selefijske grupacije

Uvidom u sadržaj poznatih portala o predmetnoj temi, evidentno je kako je vrlo skroman broj članaka i predavanja o učešću muslimana u politici. S druge strane, istraživanja o djelovanju selefijskih grupacija u BiH usredsređuju se prvenstveno na njihovu teološku i teoriju i lično i porodično pravo, a manje ili neznatno na njihov političku i društvenu misao. Primjera radi, relevantni radovi stručnjaka Islamske zajednice, poput onih iz tri zbornika Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka, o utjecaju ili opasnosti po islamsku tradiciju Bošnjaka analiziraju njihov svjetonazor s pozicije akaida, fikha ili kulture. Sami autori primjećuju da kod selefijskih grupacija dominira fokus na muslimanu pojedincu. Prema Mustafi Hasaniju "uređuje se njegov lični i intimni život i odnos, a ne u kontekstu drugih i njegovog društvenog angažmana", te da je

selefija u Bosni i Hercegovini "više vjernik u društvu nego vjernik građanin u društvu."⁵²

Čak i važna istraživanja van Islamske zajednice, koja su imala neposredan uvid u mišljenja i stavove selefijskih grupacija, nisu posvećivala posebnu pažnju političkoj dimenziji njihovog narativa. Tako Edina Bećirević, u istraživanju "Salafism vs. Moderate Islam",⁵³ samo spominje kako su selefije rezervisane kada je riječ o izražavanju političkih uvjerenja.⁵⁴ U nedostatku ozbiljnih istraživanja po ovom pitanju u Bosni i Hercegovini se pojavljuju istraživanja čija metodologija kao i ciljevi idu i van znanstvenog okvira.⁵⁵

Međutim, ovo nije argument, kao i nedostatak relevantnog sadržaja na Internetu o ovoj temi za analizu, da ne postoji teorijski okvir ili naznake društveno-političkog koncepta i političke misli, uvjetno kazano islamske političke misli, kod selefijskih grupacija. Važnost analize političkog koncepta i identifikacije političkog narativa selefijskih grupacija može biti važno koliko i analiza njihovog dogmatskog i pravnog sistema te odnosa prema kulturi muslimana u BiH. Štaviše, u zamišljenim scenarijima, poput ratnih sukoba na Balkanu, može biti važnija njihova percepcija društvenog i političkog uređenja, na čemu se može bazirati akaidiska kategorizacija drugih muslimana, nego odnos prema islamskoj tradiciji muslimana Bosne i Hercegovine i Balkana općenito. Primjera radi, mogu se analizirati stavovi

povratnika sa stranih ratišta koji su razlozi ili priroda njihove regrutacije, to jeste kako zamišljaju idealan društveno-politički sistem i kako definišu bh. sistem u kojem trenutno žive. Drugim riječima, postoji li jedan od tri muslimanska politička diskursa o kojima piše Choucair u svojoj nedavnoj studiji.⁵⁶ Također, za ovu temu je vrlo značajna analiza "Napušteni: iskustvo nasilnog ekstremizma" iz 2019. godine.⁵⁷ Također, da li selefijske grupacije žele osnažiti i učiniti relevantnom kolektivnu moralnost ili imaju političku agendu, o čemu pišu, razmatrajući razliku između političkih islamista i puritanskih fundamentalista, Ian Buruma i Avishai Margalit u svojoj studiji "Okcidentalizam: Zapad u očima svojih neprijatelja."

U nekim realnijim scenarijima, važno je na koji način će selefijske grupacije percipirati državni aparat i druge muslimane glasače kada Bosna i Hercegovina kao članica Evropske unije bude implementirala zakone shodno zakonodavstvu Evropske unije, koji još uvijek nisu na snazi u Bosni i Hercegovini, a najblaže kazano su upitni s pozicije Šerijata.

S druge strane, odnos muslimana prema politici i društvenim uređenjima je jedna od tema kojoj se ne pridaje posebna pažnja ni u okviru institucionalnog tumačenja islama u Bosni i Hercegovini, odnosno u Islamskoj zajednici. Strani autori mogu manje ili više pažnje posvećivati politici i odnosu muslimana prema sistemima u kojem žive. Primjera

⁵⁰ Šejh Mr. Idriz Bilibani, "Kakav je propis demokratskih izbora u BiH?", 14.12.2015., preuzeto sa: <https://www.youtube.com/watch?v=hOM4e9rMLnA> (13.12.2018.); "Odgovor na proročanstva tekfir nostradamusa (pojašnjenje stavova portala Put vjernika)", preuzeto sa: <https://putvjernika.com/odgovor-na-prorocanstva-tekfir-nostradamusa-pojasnjenje-stavova-portala-put-vjernika/> (13.12.2018.)

⁵¹ "Odgovor Zijadu Ljakiću u vezi glasanja i ulaska u parlament - Idriz Bilibani i Ebu Idriz", 14.12.2015., preuzeto sa: <https://www.youtube.com/>

[watch?v=KcKZO_rafR0](https://www.youtube.com/watch?v=KcKZO_rafR0) (13.12.2018.); "Odgovor na proročanstva tekfir nostradamusa (pojašnjenje stavova portala Put vjernika)", preuzeto sa: <https://putvjernika.com/odgovor-na-prorocanstva-tekfir-nostradamusa-pojasnjenje-stavova-portala-put-vjernika/> (13.12.2018.)

⁵² Mustafa Hasani, "Tendencija u tumačenju Šerijata u Bosni i Hercegovini kroz odgovore na postavljena pitanja u periodu 2000-2005. godine", u: Mehmedalija Hadžić, ur., *Islamski diskurs u Bosni i Hercegovini* (zbornik radova), Institut za proučavanje tradicije Bošnjaka, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu i

Centar za napredne studije Sarajevo, 2010., str. 51.

⁵³ Edina Bećirević, *Salafism vs. Moderate Islam*, Atlantic Initiative, Sarajevo, 2016.

⁵⁴ Ibid., str. 80.

⁵⁵ Vidjeti: Trifunović T., Stojaković G., i Vračar M., *Terorizam i vebabizam*, Filip Višnjić, Beograd, 2011.

⁵⁶ Chafic Choucair, *The ulema of the Jihadi movement: Discourse, role and future*, Alsharq Forum, Turkey, 2017, str. 14.

⁵⁷ Vidjeti: Kovač M., Strorr K., Bećirević E., Azinović, V., *Napušteni: iskustvo nasilnog ekstremizma*, The Atlantic Initiative, Sarajevo, 2019.

radi, Muhamed Umer Chapra u knjizi "Muslimanska civilizacija: uzroci pada i potreba za reformom", pišući o reformi muslimanske civilizacije među svim temama političkom pitanju posvećuje jedno ili tačnije pola poglavlja.⁵⁸ Međutim, za muslimane u Bosni i Hercegovini veoma je važna potreba za promidžbom ideja u okviru sadržaja domaće literature o tome da muslimani ne trebaju imati vjersko-moralne dileme u razumijevanju političkog uređenja u kojem egzistiraju.

U suprotnom, muslimani će poput selefijskih pravaca iščekivati neko bolje vrijeme, povratak Ummeta i Šerijata. Za razliku od njih neće smatrati zabranjenim učešće u parlamentima, ali mogu imati dilemu griješe li pred Bogom što su aktivni učesnici uređenja koje nije islamsko, nemajući dovoljno informacija da "islam nikada nije bio teokratska ideologija"⁵⁹ niti da Bog nije propisao nijedno uređenje.⁶⁰ Također, pitanje je da li je uopće više moguće ono uređenje koje neki muslimani smatraju islamskim, o čemu govori Muhamed Selim el-Avva u osvrtu na hadis gdje se, navodno, zabranjuje ženama učešće u vlasti: "...jer je ono na šta upućuje općenita vlast iznad koje ne postoji viša instanca, a to se odnosi na hilafet ili vođenje najviše opće dužnosti predsjednika islamske države koja obuhvata cjelokupan islamski svijet, a koja danas ne postoji, niti se pretpostavlja da će postajati u doglednoj budućnosti čovječanstva."⁶⁰

Upravo princip Islamske zajednice u BiH da se rješenja donose u skladu sa zahtjevom vremena⁶¹, pri čemu se izbjegava ekscentričnost fetvi čija

osnovna slabost leži u dokazu na koji se oslanja fetva,⁶² treba protežirati i u odnosu muslimana prema političkim institucijama i poimanju vlasti. Upravo na primjeru "tržišta fetvi"⁶³, koje su dostupne na brojnim bh. portalima s vjerskim predznakom ili su u službi promocije određene akaidске i mezhebske orijentacije, može se vidjeti koliko je javnost izložena instrumentalizaciji islamskih izvora.

8. Zaključak

Tendencije selefijskog tumačenja islama u Bosni i Hercegovini su predmet različitih analiza i stručnih opservacija. Iako ne postoji jedinstvena naučna terminologija u vezi s imenovanjem i definiranjem pristalica ovih tumačenja, u naučnom diskursu se koristi termin selefizam iz kojeg se deriviraju drugi imenični i pridjevski oblici.

Shodno dostupnom sadržaju na Internetu, a u okviru najposjećenijih portala, kod aktivista i grupacija selefijskog usmjerenja primjetna su dva dominantna stava o učešću u izboru vlasti. U okviru prvog stava, glasanje nije akaidsko pitanje i potrebno je primijeniti idžtihad. Muslimani imaju pravo učestvovati u izboru vlasti i pri tom činu nemaju grijeha, jer se primjenjuje šerijatsko pravilo umanjivanja zla i nereda ili biranja manjeg od dva neminovna zla. Oni koji apstiniraju od glasanja također nemaju grijeh, odnosno ne postoji obaveza učešća u vlasti.

U okviru teorije drugog stava, glasanje je akaidsko pitanje i izborni proces karakterističan za demokratska društva je zabranjen. Opisuje se kao

kufir, širk, nevjerovanje, tagut i predstavlja očito suprotstavljanje Allahu. Političari nisu nevjernici, osim ako podržavaju ovaj sistem i ne suprotstavljaju mu se. Osobe koje glasaju imaju odgovornost i mogu se smatrati grješnicima, ali i nevjernicima ako daju prednost izborima nad oblicima koji su bili prisutni u vrijeme Poslanika, a.s i selefu-s-saliha.

Evidentno je kako na Internetu nedostaje sadržaja selefijskih grupacija o političkim temama i društvenim uređenjima, a njihovo pozivanje na Šerijat i vlast kod prvih generacija muslimana odražava sklonost idealiziranju i generalizaciji, bez pozivanja na konkretan društveno-politički koncept primjenjiv i u današnjici. Ovo nije argument da ne postoji zamišljeni društveno-politički određeni koncept kod selefijskih grupacija, što bi trebalo posebno istražiti. U tom kontekstu, mogu se primijetiti barem dva razloga za ovaj tip istraživanja.

U zamišljenim scenarijima, poput ratnih sukoba na Balkanu, može biti važna njihova percepcija društvenog i političkog uređenja, na čemu se može bazirati akaidska kategorizacija drugih muslimana. Primjera radi, mogu se analizirati stavovi povratnika sa stranih ratišta koji su razlozi ili priroda njihove regrutacije, to jeste kako zamišljaju idealan društveno-politički sistem i kako definišu bh. sistem u kojem trenutno žive. U nekim realnijim scenarijima, važno je na koji način će selefijske grupacije percipirati državni aparat i druge muslimane glasače, kada Bosna i Hercegovina kao članica Evropske unije bude implementirala zakone shodno zakonodavstvu Evropske unije.

⁵⁸ M. Umer Chapra, *Muslimanska civilizacija: uzroci pada i potreba za reformom*, Centar za napredne studije i El-Kalem, Sarajevo, 2016.

⁵⁹ Shabbir Akhtar, *Islam kao politička religija*, Centar za napredne studije, Sarajevo, 2017., str. 306.

⁶⁰ Murad Hoffman, "Vlast u islamu i islamski politički sistem", *Znakovi vremena*, Ibn Sina, Sarajevo, vol. 5. (jesen 2002.), br. 17., str. 32.

⁶¹ Muhamed Selim el-Avva, "Umjerenost

u politici", u: Ahmed Adilović, ur.: *Zajednica srednjeg puta*, Centar za dijalog – Vesatijja i El-Kalem, Sarajevo, 2013., str. 299.

⁶² Djelovanje Islamske zajednice se temelji na Kur'an-i Kerimu i Sunnetu Muhammeda alejhi-s-selam, islamskoj tradiciji Bošnjaka i zahtjevima vremena. Vidjeti: "Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini", preuzeto sa: <http://www.islamskajednica.ba/islamska-zajednica/o-islamskoj-zajednici>, 25.10.2018.

⁶³ Enes Ljevaković, "Fikhski diskurs kakav imamo", u: Mehmedalija Hadžić, ur., *Islamski diskurs u Bosni i Hercegovini* (zbornik radova)", Institut za proučavanje tradicije Bošnjaka, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu i Centar za napredne studije Sarajevo, 2010., str. 37.

⁶⁴ Termin preuzet od dr. Mustafe Hasani. Pogledati: Mustafa Hasani, "Tržište fetvi na bosanskom jeziku", *Takvim*, 2009., str. 114.

Literatura

- Akhtar, S., *Islam kao politička religija, budućnost jedne imperijalne vjere*, Centar za napredne studije, Sarajevo, 2017.
- Adilović, A., ur.: *Zajednica srednjeg puta*, Centar za dijalog – Vesatijja i El-Kalem, Sarajevo, 2013.
- Alibašić, A. i Jusić, M., ur., *Savremene muslimanske dileme*, Centar za napredne studije i Centar za dijalog – Vesatijja, Sarajevo, 2015.
- Bećirević, E. *Salafism vs. Moderate Islam*, Atlantic Initiative, Sarajevo, 2016.
- Chapra, U. M., *Muslimanska civilizacija: uzroci pada i potreba za reformom*, Centar za napredne studije i El-Kalem, Sarajevo, 2016.
- Choucair, C., *The ulema of the Jihadi movement: Discourse, role and future*, Alsharq Forum, Turkey, 2017, str. 14.
- Duranović, E., i Ljevaković S., ur., *Islamska tradicija Bošnjaka na razmeđu stoljeća: Izazovi novih tumačenja islama*, Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka, Sarajevo, 2018.
- Hadžić, M., ur., *Islamska tradicija Bošnjaka: izvori, razvoj, perspektive* (zbornik radova), Rijaset IZ u BiH, Sarajevo, 2007.
- Hadžić, M., ur., *Islamski diskurs u Bosni i Hercegovini* (zbornik radova), Institut za proučavanje tradicije Bošnjaka, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu i Centar za napredne studije Sarajevo, 2010.
- Karčić, F., *Bošnjaci i izazovi modernosti*, El-Kalem, Sarajevo, 2004., str. 12.
- Kovač M., Strorr K., Bećirević E., Azinović, V., *Napušteni: iskustvo nasilnog ekstremizma*, The Atlantic Initiative, Sarajevo, 2019.
- Silajdžić, A., *Muslimani u traganju za identitetom*, Fakultet islamskih nauka i El-Kalem, Sarajevo, 2006.
- Trifunović, D. (i dr.), *Terorizam i veħabizam*, Filip Višnjić, Beograd, 2011.
- Islamska scena u BiH*, Udruženje ilmijje IZ u BiH, Sarajevo, 2011.,
- Takvim*, El-Kalem, Sarajevo, 2009.
- Znakovi vremena*, jesen, Sarajevo, vol. 5, br. 17., 2002.
- “Da li je dozvoljeno glasanje na demokratskim izborima”, preuzeto sa: <http://www.n-um.com/85-da-li-je-dozvoljeno-glasanje-na-demokratskim-izborima/>
- “Hfz. Dževad Gološ, Zijad Ljakić i Safet Kuduzović podržali Muamera Zukorlića”, preuzeto sa: <https://ikcpg.me/pouke-i-poruke/hfz-dzevad-golos-zijad-ljadic-i-safet-kuduzovic-podrzali-muamera-zukorlica/>
- “Islamska tradicija Bošnjaka na razmeđu stoljeća: izazovi i odgovori”, preuzeto sa: <https://www.preporod.com/index.php/sve-vijesti/drustvo/kultura-i-nauka/item/8668-islamska-tradicija-bošnjaka-na-razmedu-stoljeca-izazovi-i-odgovori>
- Mulić-Softić, S., “Reis Kavazović: Zabrinutost zbog zloupotrebe islama i njegovog učenja. Intervju s reisu-ulemom Huseinom ef. Kavazovićem”, *Al Jazeera*, preuzeto sa: <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/reis-kavazovic-zabrinutost-zbog-zloupotrebe-islama-i-njegovog-ucenja>
- “Ko su sljedbenici selefija u BiH?: Intervju s prof. dr. Rešidom Hafizovićem”, Deutsche Welle, preuzeto sa: <https://www.dw.com/bs/ko-su-sljedbenici-selefija-u-bih/a-3853886>
- “Mr. Safet Kuduzović: Propis izbora i glasanja - Ovo li je argument, dokaz, meħnedz ehl sunneta, 28.4.2013.”, <https://www.youtube.com/watch?v=wN-Ey-ZoDUxc>
- “Odgovor Zijadu Ljakiću u vezi glasanja i ulaska u parlament - Idriz Bilibani i Ebu Idriz”, 14.12.2015., preuzeto sa: https://www.youtube.com/watch?v=KcKZO_rafR0
- Odgovor na proročanstva tekfir nostradamusa (pojašnjenje stavova portala Put vjernika”, preuzeto sa: <https://putvjernika.com/odgovor-na-prorocanstva-tekfir-nostradamusa-pojašnjenje-stavova-portala-put-vjernika/>
- Prve generacije muslimana i obavljanje hadža”, preuzeto sa: <http://el-asr.com/tekstovi/prve-generacije-muslimana-i-obavljanje-hadza/>
- “Propis izlaska na glasanje i učestvovanja na izborima”, preuzeto sa: <http://www.ehlus-sunne.ba/index.php/savremena-pitanja-aktuelno/203-propis-izlaska-na-glasanje-i-ucestvovanja-na-izborima>
- Rijaset predstavio izvještaj o razgovorima sa nelegalnim džematima, preuzeto sa: <http://www.islamskazajednica.ba/vijesti/aktuelno/23732-rijaset-predstavio-izvjestajo-razgovorima-sa-paradzematima>
- “Selefijska dava po okusu Islamske zajednice”, preuzeto sa: <https://putvjernika.com/selefijska-dava-po-okusu-islamske-zajednice/>
- <http://www.n-um.com/85-da-li-je-dozvoljeno-glasanje-na-demokratskim-izborima/>
- “Zašto i kome smetaju selefijske daije u BiH”, preuzeto sa: <https://www.ehlu-sunne.ba/index.php/ostalo/430-zasto-i-kome-smetaju-selefijske-daije-u-bih-proglas-nekolicine-daija-i-studenata>

الموجز

آراء أتباع التيار السلفي في البوسنة والهرسك حول المشاركة في الانتخابات الديمقراطية

إلفدين سوباشيتش

شهدت مسألة السلطة الدينية والسلطة عموما في إطار النصوص والمحاضرات الدينية، ظهورا بارزا أثناء العدوان على البوسنة والهرسك في تسعينيات القرن الماضي وما بعدها، خاصة مع ظهور المؤلفين والمحاضرين الدينيين الأجانب الذي قدموا إلى البوسنة والهرسك أملا منهم أن تكون تربة خصبة للتعريف بالإسلام “الأصولي”

Summary

OPINIONS OF THE MEMBERS OF SELEFI ORIENTATION IN B&H REGARDING THE PARTICIPATION IN DEMOCRATIC ELECTIONS

Elvedin Subašić

The issue of Islamic government, or generally government, within the framework of religious texts and lecturing was actualised, with certain tendencies, during the aggression on B&H in nineties and in the years that immediately followed, primarily through the texts of foreign authors, but also through the lectures of foreign religious lecturers who saw B&H as a fertile land where they can offer their “original” interpretation

ومن ذلك مناقشة مسألة الحكم الإسلامي. هناك أمثلة على تفسير الإسلام خارج المؤسسات، وتشير هذه الأمثلة إلى أن النشاط الدعوي عند بعض الأفراد والمجموعات يهدف إلى إحياء الحكم الإسلامي في العالم، وفي البوسنة والهرسك، والتشكيك في مشروعية القوانين التي سُنّت في النظام الديمقراطي. ومن المسائل المهمة في إطار هذا النشاط، مسألة المشاركة الفعالة والسلبية في الانتخابات.

الكلمات الرئيسية: الحكم، الانتخابات الديمقراطية، المشاركة في الانتخابات، أتباع التيار السلفي في البوسنة والهرسك.

of Islam along with their theories regarding the issue of the Islamic government. Within such un-institutionalised interpretations of Islam there are examples that offer evidence that such missionary activities of certain individuals and groups have aims at revitalising the Islamic government in the world, as well as in B&H and to jeopardise legitimate laws brought within democratic systems. An important issue of such missions is active and passive participation in elections.

Key words: government, democratic elections, participation in elections, members of sefeli orientation in B&H